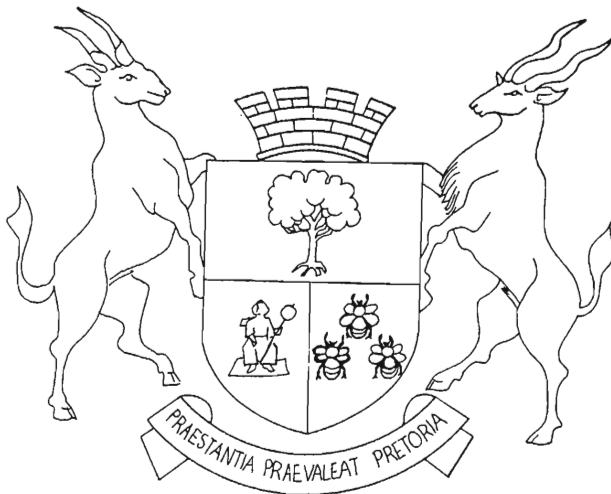

Drawing 3
 Sketch design for a Coat of Arms for Pretoria, given by J.G. van Boeschoten and J.S. Reesema to Maitland Evans, 1906.

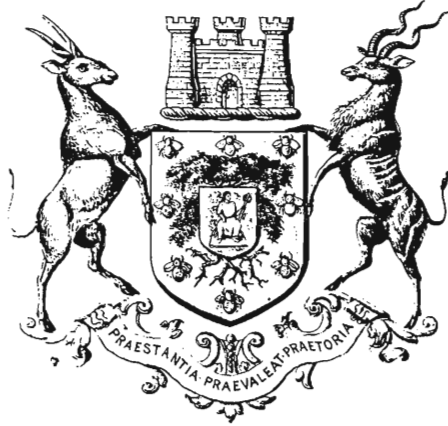
Drawing 4
 Design of Maitland Evans for a Coat of Arms for Pretoria, sent to the college of Arms in London, 1906.

Drawing 5
Abbreviated draft of the College of Arms in London of a Coat of Arms for Pretoria, printed on the Mayor J.G. van Boeschoten's compliments slip, 1906.

Drawing 6
Draft by the College of Arms in London of a Coat of Arms for Pretoria, with crest and mantling, but without supporters, 1907.

Drawing 7
 The College of Arms grant (second supplementary grant) on 11 February 1907, illustrating the supporters and showing an abbreviated form of the Coat of Arms to indicate proportions, 1907; accepted by the Toen Council of Pretoria as the official Coat of Arms and until now in use.

Drawing 8
 Complete achievement of the College of Arms in London of a Coat of Arms for Pretoria, with crest and with supporters on grass ground, 1907; this is the example for Pretoria's Coat of Arms as it should be.

DIE ARGITEK JOHANNES RIENK BURG, 1874-1961,
SY WERK EN SY VENNOTE

deur Kol. Dr. J. Ploeger

Inleiding

Baanbrekerswerk op die gebied van argitektuur is deur die argitekte van Pretoria in hul werkstukke verrig, aldus Hannes Meiring in sy standaardwerk "Pretoriana 125" (1980).¹⁾

Wyle professor A.L. Meiring het reeds eerder in 1955 in die gedenkboek "Pretoria 1855-1955" 'n hoofstuk aan die stadsbeplanning en die boukuns in Pretoria gewy.²⁾ Nog vroeër, in 1913, het die Pretoriase argitek V.S. Rees-Poole in die publikasie "The City of Pretoria and districts" die argitektuur van hierdie stad in die vorm van beskrywings van destydse geboue geskets.³⁾ Uit Hannes Meiring se werk is die joernalis Dr. Piet Muller se uitlating afkomstig dat die argitektoniese karakter van die vroeë Pretoria in 'n hoë mate deur die gehalte van Nederlanders bepaal is wat deur president Kruger genooi is om die administrasie te help vestig.⁴⁾ Sommige van hierdie Nederlanders is in die Departement van Publieke Werken van die Zuid-Afrikaanse Republiek aangestel. Onder hulle was S. Wierda, departementshoof; K. van Rijssen, argitek; J.B. Wijers, opsigter eerste klas, en J.G. Kraan.⁵⁾ Onafhanklik van hierdie Departement was voor die oorlog van 1899-1902 die Nederlanders Willem de Zwaan, Frans Soff, ingenieur Westenberg van die Nederlandsche Zuid-Afrikaanse Spoorweg-Maatschappij (NZASM) en W.A. de Rapper as argitekte bedrywig.⁶⁾ Vermelding verdien ook die onbekende argitekte wat NZASM-geboue in die hoofstad ontwerp het.⁷⁾

Uit die jare na die oorlog 1899-1902 is die volgende oud-Nederlanders as argitekte bekend. Die firma De Zwaan en Soff, die firma Kraan en Wijers, K. van Rijssen, F. van der Ben en J.R. Burg.⁸⁾ Van die geboue wat tydens die eerste dekades van ons eeu om Kerkplein en elders in Pretoria operig is, het prof. A.L. Meiring onder meer verklaar "dat hulle na die voorliefdes wat hul argitekte in boukundige presedent gehad het, ontwerp en uitgevoer is".⁹⁾

Op die gebied van kerklike boukuns het die argitekte Klaas van Rijssen, J.G. Kraan en J.B. Wijers in 1905 die "Grootkerk" van die Nederduits Hervormde of Gereformeerde gemeente Pretoria in die huidige Bosmanstraat ontwerp. Die laasgenoemde twee argitekte het in dieselfde jaar 1905 die kerkgebou van die Nederduitsch Hervormde gemeente Pretoria in Du Toitstraat ontwerp.

In sy reeds genoemde hydrae beskryf argitek V.S. Rees-Poole die volgende geboue wat tussen 1902 en omstreeks 1913 tot stand gekom het, te wete die spoorwegstasie, die museum aan Paul Krugerstraat, die tans voormalige brandweerstasie, die hoofposkantoor, die Uniegebou, die destydse Goewernementshuis, die hoofgeboue van die destydse Transvaalse Universiteitskollege (TUK, tans Universiteit van Pretoria), die Pretoria Boys' High School en die destydse Normaalskool (later Transvaal Onderwyskollege).¹⁰⁾

Behalwe die paar oud-Nederlandse argitekke wat in Pretoria in die na-oorlogse jare bedrywig was, soos De Zwaan, Soff, Kraan en Wijers, W.A. de Rapper, K. van Rijsse, F. van der Ben, J.R. Burg en andere, is die algemene toon in die jare deur Britse argitekke soos Herbert Baker, Gordon Leith, A.S. Turner en Gordon McIntosh aangegee.

(1) Johannes Rienk Burg, 6 Maart 1874 - 6 Maart 1961.

In die inleiding is die argitek Johannes Rienk Burg, die seun van Daniël Christiaan Burg en sy gade Ynskje Deinema van Leeuwarden in Friesland, Nederland, 'n paar maal genoem. Burg het 'n opleiding as argitek in Nederland gehad en op 21-jarige leeftyd in 1895 na ons land gekom, in diens van die Nederlandse Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij (NZASM) getree en onder meer NZASM-stasies aan die lyn van Pretoria na Komatiport ontwerp.

Toe die Tweede Anglo-Boere-oorlog in 1899 uitbreek, het die jong Burg by die Staatsartillerie van die Zuid-Afrikaansche Republiek (ZAR) aangesluit. Hy is deur die Britte op Belfast gevange geneem en na Fort Ahmednagar in Brits-Indië gestuur. Daar het hy tot die einde van die oorlog op 31 Mei 1902 gebly.¹¹⁾

Na sy terugkeer in Pretoria is Burg in 1903 met mejuffrou Magdalena Stadler van Stellenbosch getroud. Op 4 Maart 1904 het hy saam met argitek Lockwood Hall 'n argitekterfirma te Pretoria gestig. Die vennootskap het nie lank bestaan nie en in 1905 het Burg 'n kantoor in die destydse Alexandragebou aan Kerkplein betrek.¹²⁾

Die jare na die Tweede Anglo-Boere-oorlog was besonder moeilik en die boubedryf was hoofsaaklik tot die bou van huise in die voorstede beperk. In 1911 het Burg sy eie huis in die voorstad Hillcrest aan die einde van Duxburyweg betrek. Hy het gehou van die wye, oop veld en daardie deel van Pretoria was toe nog geheel onbewoon.

Uiters moeilik was ook die jare 1914-1918, want tydens die Eerste Wêreldoorlog is daar weinig gebou. Na 1918 het 'n oplewing gekom en in 1936 is die firma Burg, Lodge en Burg gestig. Die hoofde van die firma was Johannes Rienk Burg, Clem S. Lodge en J. (Jimmy) S. Burg.¹³⁾

In 1941 het J.R. Burg uit die firma getree en enkele jare later na die Kaapprovinsie getrek. In die gedenkskrif van die firma Burg, Doherty, Bryant en vennote is onder meer in verband met sy werk as argitek verklaar: "Many landmarks of his talent are still to be seen today in the capital (Pretoria), among them the Ou Moedersbond - now the H.F. Verwoerd Maternity Home - and the original Koedoe Arcade featuring Pretoria's first basement".¹⁴⁾

In 1945 het J.R. Burg besluit om in Somerset-Wes af te tree. Daar het hy 'n mooi grasdakhuis gebou en weer 'n kantoor geopen. Hy het in dié jare 'n winkelkompleks, woonstelle en huise in Somerset-Wes ontwerp. In 1953 het sy verlange na sy familielede in Pretoria te groot geword. Hy het na die noorde teruggekeer, in die firma toesig oor die bouwerke gehou en dié werksaamhede tot sy 81ste verjaarsdag volgehou. Hy is op sy 87ste ver-

jaarsdag op 6 Maart 1961 in Pretoria oorlede.¹⁵⁾

(2) Sy werk.

Sommige van J.R. Burg se vernaamste skeppings, soos die Ou Moedersbond in 1933 en die destydse Koedoe deurloop (1934), is reeds genoem. Die Koedoegebou het oor die eerste ondergrondse parkeergarage in Pretoria beskik. Verder het hy verskeie kerke, naamlik in Dullstroom, Belfast en Vrede, en skoolkoshuise op die platteland ontwerp.

In sy aantekeninge het mnr. J.S. Burg onder meer ook vermeld J.L. van Schaik se Libri-gebou, die Lewis-gebou, Amanda Mansions, die Trysa-gebou, die eerste kafeebioskoop in Pretoria, die Salisburygebou, die E & R Mansions, die Hannah Court, die Rose Mansions, die Zuid-Afrikaanse Hospitaal en woonhuise van regters Maritz, Murray en Malan, advokaat Reitz, W.M. Pattison (bouer) en andere.¹⁶⁾

(3) Argitek J.S. Burg en latere vennote. Waardering.

In 1935 het argitek J.S. Burg, seun van J.R. Burg, saam met argitek C.S. Lodge 'n tak van die firma op Springs geopen. Kort daarna het argitek Lodge op versoek van argitek J.R. Burg na die Pretoriase hoofkantoor teruggekeer. In 1941 is met die terugkoms van argitek J.S. Burg na Pretoria die firma Burg, Lodge en Burg gestig. In die jaar 1956 het argitek Tony Doherty tot die firma toegetree. Argitek Lodge is in 1967 oorlede en omstreeks die tyd is die firma naam in Burg, Lodge & Doherty verander. Omstreeks tien jaar later is die naam in dié van die firma Burg, Doherty, Bryant en vennote gewysig. Argitek J.S. Burg het in 1975 afgetree.

In die gedenkboek is met verwysing na die argitek J.R. Burg, J.S. Burg en C.S. Lodge vermeld: "The firm still stands on the foundations laid by those three and is today one of South Africa's leading and most respected architectural practices."¹⁷⁾

Argitek J.S. Burg het in sy aantekeninge omtrent sy vader geskryf: "He was known as one of the strictest supervisors in the building trade and all the builders took great pains not to get in his bad books. He was also honest and most professional in his work and always impressed on his young partners the same standards that he upheld all his life."

(4) Ontwerpe en bouwerke.

Aan die hand van die gedenkboek is dit moontlik om 'n weliswaar onvolledige lys van ontwerpe en bouwerke op te stel wat tussen 1904 en 1984 deur die firma geteken en waarvoor toesig gehou is. Die lys bevat ongelukkig nie al die jare waarin die ontwerpe vervaardig is nie. Dieselfde geld vir die argitek en argitekke wat sekere ontwerpe vervaardig het.

(a) 1910-1935; die vroeë jare onder J.R. Burg.

Die Nederduits Gereformeerde Kerkgebou op Dullstroom, die NG-kerkgebou op Belfast ('n klipkerk), die Ou Moederbond te Pretoria (1933), die Koedoe deurloop te Pretoria met die Koedoegebou en die eerste ondergrondse parkeergarage.

(b) 1936-1950.

Blokke woonstelle en wonings soos die E & R Mansions te Pretoria, die eerste groot woonstelgebou in Pretoria; die Hannah Court-woonstelle (1937) te Pretoria; die King's Row-gebou in Pretoria; die Malvern House-woonhuis te Pretoria (1941); skole op Springs en elders; nywerheidsprojekte: Boerstra se bakkerij te Pretoria; ander geboue: die Salisbury House te Pretoria (1937); die Libri-gebou van J.L. van Schaik, die Lewis-gebou, Amanda Mansions, die Trysa-gebou, Rose Mansions, almal in Pretoria.¹⁸⁾

Verder word die aandag gevestig op die Impalagebou (1939), die Doeane-gebou (1950), die Ykgebou (1950) en die Van der Steigebou (1953).

(c) 1951-1967.

Die hoofkantoor van AVBOB te Pretoria, die Karel Schoeman-gebou te Pretoria; die Frans du Toit-gebou te Pretoria; die poort en kampus van die Wetenskaplike en Nywerheids-Navorsingsraad (1959); die Pretoriase Kunsmuseum (1967); Munitoria (1969). In Pretoriusstraat te Pretoria: die United Bouvereniging-gebou, die Southern Life-gebou, die Merino-gebou, die Wachthuis, die Savelkoul-gebou.¹⁹⁾

(d) 1968-1980.

In dié jare is veral aandag aan nywerheids- en navorsingsprojekte en dergelike gewy. Voorbeelde daarvan is die Pretoria News-gebou (1972), die sterrewagkampus op Sutherland in die Kaap-provinsie (1973), die blommemark op City Deep te Johannesburg (1976), die verbouing en modernisering van die United Bouvereniging-gebou te Pretoria (1982), die Mintyhuis, Nelspruit (1979), die moskee te Nelspruit (1973), die Uplands-skoolsaal te Wit-rivier.

Van belang is verder die Rank Xerox-sentrum te Isando (1977), die WNNR-konferensiesentrum te Pretoria (1977) en die United Bouvereniging se streekkantoor te Sunnyside in Pretoria (1981), asook die WNNR-kampus se ontwikkeling te Faure in die Kaapprovinsie (1979) en die ontwikkelingsplanne vir Kerkplein, Pretoria. Op die gebied van beplanning word die aandag gevestig op die beplanning van Guiani, hoofstad van Gazankulu (1986) en van die eiland Argironisos in Griekeland (1971).²⁰⁾

(e) 1981-1983.

Die Volkskas-rekenaarsentrum te Pretoria (1982); 'n kantoor-gebou van die Ou Mutual te Isando (1983); die Koringraadgebou te Pretoria (1983); streekkantore vir United Bouvereniging, die Austin-huis te Pretoria (1982) en die huis Northcliff (1982) en die Ou Mutual-nywerheidspark te Pretoria.

(f) 1984.

Die Suid-Afrikaanse Reserwebank se hoofkantoor te Pretoria.

Verwysings.

- 1) Human & Rousseau, Kaapstad 1980, 131 pp., met afbeeldings.
- 2) "Pretoria 1955", p.148 e.v., met afbeeldings.
- 3) Johannesburg 1913, p.83-94.
- 4) Meiring, p.9 - Dr. Meiring noem ook Wierda, De Zwaan en Soff wat hulle stempel sterk op Kerkplein se geboue afgedruk het.
- 5) "Staats-Almanak voor de Zuid-Afrikaansche Republiek 1898", Pretoria 1897, p.264. Kraan het na 1897 in diens genoemde Departement getree.
- 6) Meiring t.a.p., verspreide bladsye, behalwe Willem Alexander de Rapper.
- 7) R.C. de Jong, G.M. van der Waal en D.H. Heydenrich, "NZASM 100", Pretoria 1988, p.135 e.v., met afbeeldings.
- 8) Meiring t.a.p., verspreide bladsye; hy vermeld nie Burg nie.
- 9) "Pretoria 1855-1955", p.163.
- 10) "The architecture of Pretoria", p.83 e.v.
- 11) Hierdie en volgende besonderhede is van mnr. J.S. Burg, die seun van J.R. Burg, persoonlik en uit die gedenkboek getitel "Burg, Doherty, Bryant and partners, Architects, town and regional planners", Pretoria - Kaapstad - Nelspruit, Julie 1984, afkomstig.
- 12) Op die plek waar nou die Eerste Nasionale Bank (voorheen Barclays Bank) staan.
- 13) Gedurende die Tweede Wêreldoorlog het Lodge assistent-argitek in diens van Yskor geword omdat daar weinig werk was; hy het vennoot van die firma gebly. Na die oorlog het hy na die firma teruggekeer. Hy is in 1967 oorlede. In 1953 het hy aan die hoof van die ontwerpers van Muntoria gestaan.
- 14) p.4 - In 1941 het Burg na die voorstad die Wilgers in Oos-Pretoria verhuis waar hy 'n mooi gesinswoning gebou het.
- 15) Mevrouw Burg is in 1932 oorlede. J.R. Burg is in 1933 met haar jongste suster getroud. Die egpaar het die opening van die Suid-Afrikahuis in Londen op uitnodiging van hoofargitek J.S. Clelland van die Staatsdepartement van Werke bygewoon.
- 16) Die gedenkboek vermeld op p.4 dat J.S. Burg 'n aandeel gehad het in die ontwerp van J.L. van Schaik se Librigebou, Boerstra se bakkery, die Zuid-Afrikaanse Hospitaal, die Doeanehuis en die Aksynsgebou. Verder was 'n persoonlike projek van J.S. Burg die WNNR-gebou met die opvallende toegangspoort in 1959.
- 17) Gedenkboek, p.3.
- 18) J.S. Burg noem verder: die Zuid-Afrikaanse Hospitaal, die huise van regters Maritz, Murray, Malan, advokaat Reitz, almal te Pretoria, die huis van die bouer W.M. Pattison.
- 19) Die dagblad "The Star" van 5 September 1967 berig: "Clement Scarr Lodge, 57 (years), one of Pretoria's best known architects, died on 5 September 1967. He collapsed in the bus from Jan Smuts Airport. He

designed the Art Museum, Munitoria Building and the buildings of the Council for Scientific and Industrial Research."

20) Hierdie bedrywighede - beplanning - val onder twee periodes.

*J.R. Burg, stigter van die argitek-
teburo J.R. Burg, C.S. Lodge en
J.S. Burg.*

C.S. (Clem) Lodge

J.S. (Jimmy) Burg

Woonhuis van Mnr. W.M. Pattison te Pretoria, ontwerp deur J.R. Burg.

Gebou van die Ou Moedersbond te Pretoria, ontwerp deur J.R. Burg en voltooi in 1933.

UIT DIE GESKIEDENIS VAN DIE NEDBANK (2) -
100 JAAR BANKVAS

Stigting en eerste tydperk van die Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika, 1888-1910

deur C. de Jong

In 1988 was dit 100 jaar gelede dat die Nedbank - eertyds Nederlandsche Bank en Credietvereniging voor Zuid-Afrika (NBCV) - te Amsterdam gestig is. Die bank het in 1938 sy 50jarige en in 1988 sy 100jarige bestaan feestelik herdenk. 'n Boek oor die bank se geskiedenis is in voorbereiding. Mev. A. Joubert van die Randse Afrikaanse Universiteit en twee ander RAU-studente het elk 'n tydperk van die Nedbank in 'n verhandeling beskryf. Ek is vir die onderhawige bydrae dank verskuldig aan mev. A. Joubert.¹⁾

Die NBCV was na die Nederlandsche Zuid-Afrikaansche Spoorweg-Maatschappij (NZASM) die grootste Nederlandse onderneming in Suid-Afrika. Die NZASM is gestig in 1887 en in 1908 gelikwedeer. Die NBCV het voortbestaan na die Tweede Anglo-Boere-oorlog en hom uitgebrei. Hy en die NZASM dank hul oprigting aan 'n oplewing van die Nederlandse belangstelling vir die stamverwante, maar halfvergete Afrikaners in die ver Suid-Afrika danksy die Transvalers se seges in die Eerste Anglo-Boere-oorlog 1880/81 oor die magtige Britse ryk. Uit Nederlandse aksiekomitees vir hulp aan Transvaal het in 1881 die Nederlandsch-Zuid-Afrikaansche Vereeniging (NZAV) te Amsterdam ontstaan, wat nog steeds aktief is. 'n Klein aantal vooraanstaande lede het daadwerklik opgetree om die ekonomiese en kulturele lewe in die agtergeblewe Boererepublieke, veral Transvaal, te help ontwikkel. Hulle het onder meer die NZASM²⁾ en die NBCV gestig. By notaris J.C.A. Pollones te Amsterdam is op 21 Junie 1887 die stigtingsakte van die NZASM en op 6 April 1888 - nie toevallig op Stigtersdag nie - dié van die NBCV onderteken.

Die aanleiding tot die twee stigtings was die besoek van die derde Transvaalse Deputasie onder leiding van S.J.P. Kruger aan Nederland in 1883/84. Die Deputasie het drie wense geuit: immigrante, 'n spoorweg vanaf Delagoabaai na Midde-Transvaal en 'n geldskeppende bank om die slegte finansiële toestand in Transvaal te verlig - talle Suid-Afrikaners het destyds 'n oordrewe gunstige verwagting jeens banke vir die oplossing van vraagstukke van kapitaalskaarste en inflasie gekoester.

Die Transvaalse regering het in 1881 begin met die toestaan van konsessies aan stigters van bepaalde bedrywe, wat bepaalde voorregte vir die stigters ingehou het. Hy het die konsessie vir aanleg van 'n spoorweg vanaf Delagoabaai aan 'n groep Nederlanders - merendeels NZAV-lede - toegestaan. Die groep het in 1887 die NZASM opgerig. Met die bankkonsessie was die moeilikhede nog groter. Die een gegadigde na die ander het hom daarvoor aangemeld - ten minste tien -, gefaal om die nodige kapitaal byeen te bring en verdwyn. So het dit tien jaar lank

voortgegaan. Ook Nederlanders het meegeding, 'n Sleutelfiguur in die finansiële betrekkinge tussen Nederland en die Zuid-Afrikaanse Republiek (ZAR) was A.D. de Marez Oyens, hoof van die bankiershuis Labouchère, Oyens & Co, te Amsterdam. Hy het Duitse deelnemers in die NZASM gevind en saam met R.W.J.C. van den Wall Bake, hoofdirekteur van die NZASM, die inisiatief tot stigting van die NBCV met Nederlandse kapitaal geneem.

Dr. E.H.D. Arndt skryf in sy standaardwerk oor die geskiedenis van die Suid-Afrikaanse geld- en bankwese (1928) op p.373 onder die opskrif "Holland to the rescue": "At all events Holland had come to the rescue in the midst of the turmoil. While the Transvaal was still bungling along with the granting of the concession for the establishment of a bank, they had acted on their own initiative and placed at the disposal of the Transvaal the facilities of an institution which, though relatively small, is still universally respected." ³⁾ Sy uitspraak is heel vriendelik in die lig van die geringe uitbreidingsdrang van die NBCV na 1902.

Die NBCV het meegeding om die bankkonsessie, maar die ZAR-regering wou die konsessie nie aan 'n Nederlandse nie, dog aan 'n Nederlands-Duitse sindikaat toeken, omdat Duitse bankiers meegeding het, hulle groot invloed op die Duitse regering had en die ZAR-regering die Duitse bankiers en Duitse inwoners van Transvaal tegemoet wou kom. Toe het Oyens hom losgemaak van die NBCV, kontak met die Duitse bankiers gelê en met enkele van hulle 'n sindikaat gevorm. Uiteindelik het die ZAR-regering die bankkonsessie in 1890 aan dié sindikaat toegeken. Die "Nasionale Bank van de Zuid-Afrikaanse Republiek" het in 1891 met sy werksaamhede in Pretoria begin.

Daar was toe drie teleurgesteldes: die NBCV wat die konsessie nie gekry het nie, Oyens wat van die 200 aandeel in die Nasionale Bank teen £2510 slegs 20 ontvang het - blykbaar om die pro-Nederlandse lede van die ZAR-regering tegemoet te kom -, en die ZAR-regering. Laasgenoemde moes afsien van 'n monopolie van die Nasionale Bank vir note-uitgifte en van die eksploitasie van 'n muntinrigting deur dié bank; hy moes self die muntinrigting stig en eksploiteer. Bowendien is 140 aandeel van die 200 toegewys aan John Henry Schröder and Co. te Londen, bo en behalwe die 40 wat deur die Duitse sindikaatslid Berliner Handelsgesellschaft geneem is. Schröder was van herkoms 'n Duitse bankier, maar in Brittanje gevestig. Na enkele jare het die meerderheid van die orige aandeel uit Duitse en Nederlandse besit in Britse hande oorgegaan. Die strewe van die ZAR-regering om 'n nasionale bank vry van Britse invloed tot stand te bring, het dus misluk. Maar die Nasionale Bank het hom onder leiding van Britte steeds korrek jeens die ZAR gedra en die belange daarvan behartig, hoewel sy verstandhouding met die ZAR-regering nooit hartlik was nie.

Nadat die bankkonsessie vir die NBCV en daarna gerugte oor sy samesmelting met die nuwe Nasionale Bank van die baan was, het die NBCV sy werksaamhede as private handelsbank uitgeoefen. Hy het hom in 1888-1910 en daarna stadiger as ander banke uitgebrei

weens depressies tussen 1888 en 1910 en ook weens selfopgelegde beperkings. Die bank het in sy eerste tydperk 1888-1910 en ook daarna met die volgende vraagstukke gekamp.

(1) Bestuursprobleme.

Die hoofbestuur was in Amsterdam gevestig en het tot die Tweede Wêreldoorlog die teuels van die bank se bedryf in Suid-Afrika strak in hande gehou om te waak vir die Nederlandse aard van die bank en teen riskante kredietverlening. Hy het in die kantoor te Pretoria twee hoofagente aangestel. Sy beleid het wrywing tussen die twee hoofagente en tussen hulle en die hoofbestuur in Amsterdam veroorsaak. Een van die eerste twee het spoedig bedank en M. Hogerzeil het oorgebly. Hy het te veel ongewaarborgde krediete verstrek en te min weeklikse verslae aan die hoofbestuur versend, en in 1890 bedank. Hy is opgevolg deur die toegewyde E. Kalff wat reeds in 1891 oorlede is, en deur A. Kuipers wat ongeskik vir sy taak was en in 1891 bedank het. Die bekwame eerste hoofdirekteur in Amsterdam, H.L. Calkoen, het daarom in 1890 en 1891 Pretoria besoek, eers in verband met Hogerzeil se optrede, daarna weens die bankkrisis in Suid-Afrika 1889/90 en die opvolging van Kalff en Kuipers. Hy het in hul funksie H.C. Jorissen en L.G. Vorstman aangestel. Jorissen was 'n seun van die voormalige staatsprokureur E.J.P. Jorissen en die eerste agent van die kantoor in Johannesburg wat in 1890 gestig is. Hy het hoofagent tot 1920 gebly. Calkoen is helaas in 1892 oorlede en opgevolg deur J.L. Loman van 1892 tot 1908; ook hy was bekwaam en het meermale die bank in Suid-Afrika besoek.

Vorstman het sy tyd grotendeels aan die dinamietmaatskappy gewy sodat Jorissen meestal sy eie gang gaan. Vorstman het in 1900 ontslag geneem en na Nederland teruggekeer. Jorissen is deur die Britse besetter van Transvaal in 1900 uit die land verban en het in 1902 uit Nederland teruggekeer en sy werk as hoofagent hervat.

Ook die laere bankpersoneel het probleme gegee. Dié personeel was in Suid-Afrika baie skaars en is tot ver in die 20ste eeu ingevoer. Die NBCV het sy werknemers merendeels in Nederland gewerf. Sommige van hulle was van onvoldoende kwaliteit en andere het die NBCV verlaat omdat die direksie jaarlikse salarisverhogings en bonusse afhanklik van die jaarwinste gestel het en verhogings en bonusse derhalwe onseker was. Ook was die salaris se by die NBVC nie hoër as by ander banke nie. Vroulike personeel wat getrou het, is ontslaan. Die personeelsverloop by die NBCV was daardeur groot. Daarteenoor het die bestuur steeds aansienlik in siektekoste van sy werknemers bygedra en periodieke verlof toegestaan om oorsee te gaan.

(2) Kapitaalgebrek.

Die bestuur het steeds met kapitaalgebrek gekamp tot na die Tweede Wêreldoorlog, omdat Nederlandse kapitaalbesitters min belang in die NBCV gestel het en die bank in Suid-Afrika slegs in beperkte omvang deposito's kon aantrek weens sy klein aantal tak-